

TEKKE VE ZAVİYELERİNİ KAPATILMASININ ARDINDAN HACI BEKTAŞ VELİ DERGÂHI'NDAKİ EŞYALARIN DURUMU*

In the Light of Archive Documents and Foundation Registrations Durmus Dede Lodge

Hüsnu GÜRBAY**

Mahsuni GÜL***

Hakkı TAŞGIN****

Öz

Bu çalışma, Hacı Bektaş Veli Dergâhına ait eşyaları konu edinmektedir. Hacı Bektaş Dergâhi kapatılınca eşya ve kitaplar iki kez kayıt altına alınmıştır. İlk kayıt, kanun çıkıp yürürlüğe girmesiyle gerçekleşmiş ve ikinci kayıt ise Millî Eğitim Bakanlığı daire başkanı olarak Hamit Zübeyir Kosay ve heyet tarafından yapılmıştır.

Hacı Bektaş Dergâhında bulunan eşya ve eserler, önce dergâhta bulunan bir odada toplanmış, Kırşehir'de depoya konulmuş, İstanbul'a gönderilmiş ve bir kısmı da şahıs elinde kalmıştır. Açık artırmayla satılan eşyalardan elde edilen gelire dergâhta; ziraat numune okulu, jandarma binası ve okul yapılmıştır. Satıştan geride kalan eserler ve eşyalar da bir odada toparlanmıştır. Ardından Ankara'dan görevlendirilen heyet tarafından dergâhta bulunan ve kayıt altına alınan eşya ve eserler Ankara'ya Etnografya Müzesi için sevk edilmiştir. Hacıbektaş'tan gönderilen eser ve eşyalar, Ankara Kalesi'nde bir depoya konulmuş ve bir müddet sonra da Etnografya Müzesi ile Umumi Kütüphaneye devredilmiştir. Bunun dışında yurtiçinde kurulan yeni müzelerin eksik veya olmayan müzelik eserleri de Hacı Bektaş Dergâhi eşyalarından temin edilmiştir. Yine birçok mescit, okul vb. kuruluşlar için de yine eşyalardan bir kısmı gönderilmiştir. Bunların dışında uzun süre depolarda kalan eşyalar bakımsızlıktan bozulup çürüdüğü için kayıttan düşülmüştür.

16 Ağustos 1964 yılında Hacı Bektaş Veli Dergâhi müze olarak açılması kararı verilince başta Ankara Etnografya Müzesi olmak üzere, muhtelif müzelerdeki eşyalar ve şahıs elindekilerin de bir kısmı İbrahim Turan Bey tarafından temin edilerek müzede sergilenmek üzere getirilmiştir. Sonuç olarak bu çalışma, Hacı Bektaş Veli Dergâhındaki eserlerin taşınması, farklı zamanlarda farklı neden ve gerekçelerle kayıtlardan düşürülmesi de dâhil dergâhin müze haline getirilme sürecini arşiv kayıtları ve araştırmalardan elde edilen verilerle ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Alevi Bektaşî Kültürü, Hacı Bektaş Veli Dergâhi, Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması, Hacıbektaş Müzesi.

Abstract

After the establishment of the Republic of Turkey, revolutionary laws were enacted, including the closure of Lodges and Zawiyahs. This study focused on the belongings of Hacı Bektaş Lodge in

* Geliş Tarihi: 01.09.2021, Kabul Tarihi: 11.01.2022. DOI: 10.34189/hbv.101.015

** Araştırmacı Yazar, hgrby_34@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1054-9059>

*** Araştırmacı Yazar, mahsuni.gul70@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8611-3326>

**** Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, tasginhakk@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1454-6667>

Hacıbektaş district after the closure of Bektashi Lodges, which were among the closed lodges and zaviyahs. When the Hacı Bektaş Lodge was closed, the belongings, especially the books, were recorded. Among those who made this first record were Hamit Zübeyr Koşay and Hilmi Ziya Ülken, who were inspectors.

The objects and artifacts situated in the Hacı Bektaş Lodge were first collected in a room in the Lodge, and some of them were in private possessions. Since the Dervish Lodge were built as agricultural school, the gendarmerie building and the school, the artifacts and objects were firstly gathered in one room. Then, the objects and artifacts situated and recorded in the Dervish Lodge were sent to Ankara by the delegation assigned from Ankara. The objects and artifacts sent from Kırşehir were put in a warehouse in Ankara Castle and then transferred to the Ethnography Museum and the Public Library.

As a result, with the closure of lodges and zaviyahs, Hacı Bektaş Veli Lodge was also closed. The remains of the artifacts and objects in the lodge were moved to Ankara. Later, some of these works were destroyed and some of them were sent to some museums in Turkey and abroad. This study revealed the transfer of the artifacts in the Hacı Bektaş Veli Lodge and the process of turning the lodge into a museum again with the data obtained from archive records and researches. Artifacts and objects were identified and transferred together with archive records, including the moving processes and those that were deregistered for different reasons at different times.

Keywords: Hacı Bektaş Veli Lodge, Closure of Lodges and Zaviyahs, Hamit Zübeyr Koşay, Hacıbektaş Museum.

Giriş

Cumhuriyetin ilanından sonra tekke ve zaviyelerin kapatılmasına ilişkin kanunun yürürlüğe girmiştir. Bu tekke ve zaviyeler arasında Hacı Bektaş Veli Dergâhı da bulunmaktadır. Tekke ve zaviyeler kapatılırken, eşya, eser, gelir, akar, gayrimenkul vs. mülklerine yönelik nasıl bir işlem uygulanacağı da kanun ve kararnamede belirtilmiştir. Hacı Bektaş Veli Dergâhında işlemlerde de Kırşehir Valiliği, Mucur Kaymakamlığı ve Hacıbektaş Nahiye Müdürlüğüne takip edilip kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınan eşya, eser, çiftlik, değirmen, dükkân, arazi, bağ, bahçe vs. bütün mülkler, açık artırmayla satılmış ve satılmayanların bir kısmı depolara taşınmıştır. Çıkan kanan ve kararnamelere bağlı olarak iki kez komisyon oluşturulmuş ve dergâhın bütün mülkleri tekrar sayılmış ve kayıt altındaki eserler farklı amaçlarla farklı kurumlara gönderilmiştir.

Hacı Bektaş Veli Dergâhında bulunan eser ve eşyalara yönelik yürütülen işlem ve tutulan kayıtlar, takip edilen yöntem ve süreçle birlikte geçen zaman da dikkate alındığında konu çok fazla gündeme gelmemiş ve birkaç hatırayla geçiştirilmiştir. Hacı Bektaş Veli Dergâhındaki eşyalar üzerine birkaç paragraf dışında neredeyse çalışma yapılmamıştır. Literatürün eksik bıraktığı ve takip etmediği bu husus dikkate alınarak tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla birlikte Hacı Bektaş Veli Dergâhındaki eşya ve eserler için uygulana işlem ve eşyaların tespit ve taşınmasına ilişkin uygulamalar makale sınırları içerisinde ele alınmıştır.

Yürürlüğe giren tekke ve zaviyelerin kapatılması kanunu çerçevesinde Hacı Bektaş Veli Dergâhındaki eser ve eşyaların tespit ve taşınmasına dair bir dizi faaliyet gerçekleştirilmiştir. Tekkelerde bulunan eserlerin tespit ve korunması yürürlüğe giren

kanun/larda esas ve usulü de belirlenmiştir. Bu çerçevede bir dizi faaliyet, kurulan bir heyet tarafından yürütüleceği belirtildiği için öncelikle bir heyet ve üyelerin kimler tarafından oluşturulacağıyla işlemlere başlanmıştır. Heyetin görevleri arasında yapılan işlemler doğrultusunda eserlerin tespit edilmesi ve rapor düzenlemesi gibi başlıklar bulunmaktadır. Yapılan hazırlıklar sonunda heyet kademe kademe işlemleri takibe ve yerine getirmeye başlamıştır. Hacı Bektaş Veli Dergâhi mensuplarından bir kişinin kurulan heyette aza olması, kaydı yapılan eşya ve eserlerin listesi de dâhil birden fazla başlıkta işlem gerçekleştirilmiştir.

Tekke ve zaviyelerin kapatılması ve kanunun uygulamasındaki takip edilen esas ve usullerle birlikte bu çalışmada, Hacı Bektaş Veli Dergâhında eser ve eşyaların tespitine dikkat çekilmektedir. Çalışmanın konusu ise Hacı Bektaş Veli Dergâhında tespit edilen eser ve eşyaların Kırşehir ve Ankara'ya taşınması, açık artırma ile satılması ve çeşitli müzelerle dağıtılması ele alınmaktadır. Kanun ve yönetmeliklerle yapılan yeni düzenleme etrafında kayıt altına alınan eser ve eşyalar, önce Hacı Bektaş Veli Dergâhi, sonra Kırşehir Vakıflar deposu ve ardından da Ankara'ya gönderilmiştir.

Hacı Bektaş Veli Dergâhında tespit edilip kayıt altına alınan eser ve eşyalara yönelik ilk işlem tespit ve kayıttan ibaret kalmıştır. Heyetin tespitiyle yapılan kayıtlardan sonra eserlerin tamamı depolara konulmuş ve uzun bir süre işlem yapılmamıştır. Uzun bir süre sağlıksız koşullarda depolarda bekletilmeleri suretiyle kondisyonları bozulup çürüyüp sergiye müsait olmayanlar imha edilmiştir. Sergiye müsait olanların bir kısmı özellikle yeni kurulan ve eser çeşitliliği zenginleştirilmek istenen muhtelif müzelerle dağıtılmıştır. Bir kısmı da müze statüsünde olmayan mescit ve okul gibi kurumlara gönderilmiştir. Çok az sayıda olsa da eserlerin bir kısmı da hediye edilmiştir. Eşyaların tespit ve taşınması esnasında açık artırma ile satılması da önemli başlıklar arasında yer almaktadır. Yukarıda sıralanan başlıklar etrafında burada Hacı Bektaş Veli Dergâhi eşyalarına yönelik uygulama ve eşyaların nerede oldukları gibi hususları açıklığa kavuşturmak amaçlanmaktadır. Bu konuyu ele alan çalışmalar neredeyse yok denecek kadar azdır. Ya da bu konu, genel olarak türbe, tekke ve zaviyelerin kapatılmasını konu alan çalışmalar içerisinde kısa değinmelerle geçiştirilmektedir. Hatta örnek bir tekke veya türbe etrafında eşyaların tespit ve akıbetlerine yönelik çalışma dahi bulunmamaktadır. Oysa Hacı Bektaş Veli Dergâhi dışında İstanbul, Trakya, Akdeniz, Anadolu'da bulunan onlarca tekke ve türbe bulunmakta ve burada aktarılan uygulama sadece Hacı Bektaş Veli Dergâhi ve türbesine yönelik gerçekleşmiştir. Bütün tekke ve türbeler, kanun yürürlüğe girdikten sonra aynı şekilde uygulanmıştır. Mesela Bektaş Tekkelerinden Antalya Elmalı Tekke Köyündeki Abdal Musa Dergâh ve türbesindeki eşya veya eserler hakkında da bir işlem yapıldı ve kayıt altına alınan eser ve eşyalardan tespit edilenler nereye taşındı? Abdal Musa Dergâh ve türbesindeki eser ve eşyaların son durumu nedir?

Bu konuda daha önce çalışma yapılmaması veya araştırma bulunmaması nedeniyle bu çalışmanın kaynakları arasında ağırlıklı olarak arşiv kayıtları yer

almaktadır. Arşiv kayıtlarında verilen bilgilerle birlikte konu, Hacı Bektaş Veli Dergâh ve tekkesine yönelik tetkik, tahkik ve tespitte bulunan ve birden fazla yapılan işlemlerin içerisinde yer alan kişilerin biyografileri, çalışmaları ve hatıralarından elde edilen bilgiler ışığında incelenmiştir.

Anadolu'da başlatılan Milli Mücadele hareketinin başarıyla neticelenmesi üzerine vatan toprakları düşman işgalinden kurtarılıp Cumhuriyet ilan edilince, Anadolu'da yeni bir ulus inşası için hazırlıklar yapılmış ve bu yeni ulusun çerçeve programı uygulamaya konulmaya başlanmıştır. Bu yeni ulus, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki gibi çok kimlikli, çok dinli, çok dilli olmayacak ve Türk Ulusu adıyla anayasal vatandaşlık esasına dayalı modern dünyanın yeni değerlerine bağlı olması kararlaştırılmıştır.

30 Kasım 1925'te kabul edilen 677 sayılı yasa ile "tekke, zaviye ve türbeler kapatıldı." Bunlarla birlikte türbedarlıklar ile şeyhlik, dervişlik, müritlik, dedelik, seyitlik, çelebilik vb. birtakım unvanlar kaldırılmıştır. Bu kanunla ulus inşasında atılan adımlardan biri olup tekke, zaviye ve türbeler etrafındaki bütün faaliyetleri kapsayacak şekilde kanun yürürlüğe girmiş ve ardından kanunu ikmal edecek yeni maddeler de eklenmiştir. Tekke ve türbelerden bazıları kısa bir süre sonra müze haline getirilerek tekrar açılmıştır. Açılanlar arasında Hacı Bektaş Veli Dergâhı yer almıştır. Hacı Bektaş Veli Dergâhının eser ve eşyalarıyla birlikte müzeye dönüştürülmesi beklenirken, bu beklenti olumlu karşılanmamış veya herhangi bir adım atılmayarak her nedense müze olarak yeniden açılması gerçekleşmemiştir. Hacı Bektaş Veli Dergâhı 16 Ağustos 1964 yılına kadar kapalı kalmış ve bahsi geçen yıl müze haline dönüştürülmesi kararı alınmıştır. Bu zaman zarfında da tekke, türbe ve dergâh etrafındakiler ile içerisinde yer alan eser ve eşyalar da farklı yerlere konulmuş, dağıtılmış, satılmış ve çürüme nedeniyle önemli bir kısmı kayıtlardan düşülmüştür.

Hacıbektaş Dergâhının kapatılmasından sonra, Dergâhta bulunan nadide eser ve eşyalara yönelik yapılan düzenlemeyle kayıt altına alınan ve alınamayan eser ve eşyalarının akıbetleri de gündemde kalan önemli konulardan olmuştur. Bu nadide eser ve eşyalar, Dergâhın kapatılmasıyla birlikte kurulan müzayede ile satılmış, kurumların depolarına taşınarak Kırşehir, İstanbul ve Ankara'da Vakıflar ve Maarif Vekâletine teslim edilmiş ve yeterli düzeyde önlem alınmadığından adeta yağmalanmıştır. Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte kurulan heyet, eserleri tespit edip depolara kaldırmış ve bir kısmını da satmıştır. Elde edilen gelirlerle Ziraat Numune Mektebi, Jandarma Karakolu vs. yaptırılmıştır. Bu meyanda eser ve eşyaların bir kısmı kişiler eline geçmiş ve adeta kontrolsüz bir şekilde el konulmuştur.

Bunun üzerine Kanunun verdiği yetkiyi paylaştığı Maarif Vekâleti yetkileri Asar-ı Atika ve Hars Müdürü Hamit Zübeyir Koşay başkanlığında Hacıbektaş'a gelerek elde kalan eser ve eşyalardan yeni bir tespit yapmıştır. Bu tespitte esas teşkil eden eser ve eşyalar, daha önceden farklı birçok yerde koruma ve kayıt altına alınmış ve satılmıştı. Bir bakıma farklı mekânlarda koruma altına alınanlar ile şahıs elinde

dolaşanlar da dâhil toparlayabildiklerini Ankara'ya taşıttırmıştır. Bir araya topladığı ve listesini yaptığı eserler Umumi Kütüphaneye, eşyaların bir kısmı da Ankara Etnografya Müzesine devredilmek üzere gönderilmiştir. Zaman içerisinde eserlerin bir kısmı, bakımsızlıktan çürüdüğü için kayıttan düşülmüş, birçok yerde açık artırımla satılmış, yurtiçi yeni kurulan veya eserlerinde çeşitliliği az ile eser miktarı yetersiz olan birçok müzenin envanterine kaydedilmek üzere gönderilmiş ve yurtdışında da Rusya Saint Petersburg Müzesine hediye edilmiştir. Kapanma aşamasında satış yoluyla kayıttan düşen veya götürülen özellikle eserlerin nerede olduğu hakkında herhangi bilgi bulunmamaktadır.

Buna rağmen tekke, türbe ve zaviyelerin kapatıldığı dönemde Hacı Bektaş Veli Tekkesinde bulunan eser ve eşyaların bir kısmı günümüze ulaşmış ve Dergâh müze yapıldıktan sonra getirilip yerleştirilmiştir.

1. Hacı Bektaş Veli Dergâhının Kapatılıp Müze Haline Getirilmesi

Kapatılan dergâhlardaki eserlerin nasıl değerlendirileceği, İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'ne 23 Haziran 1926 tarihinde gönderilen ve Eyüp'teki Bahariye Mevlevi Dergâhındaki eserlerin dağıtımıyla ilgili bir belgede detaylı anlatılmıştır (BCA, 180 – 9 – 0 – 0; Ek II) .

Mevlana Türbe ve Tekkesinin müze olarak gördüğü ilgi ve ziyaretçinin fazla olması nedeniyle Demokrat Parti döneminde bazı Türbe ve Tekkelerin müze olarak açılıp faaliyete başlatılması gündeme gelmiş ve bu hususta bir hazırlıkta yapılmıştı. Yeni açılacak yerler arasında Hacı Bektaş Veli Tekke ve Türbesi de bulunmaktaydı. Eşyaların Etnografya Müzesine ve eserlerinde Umum Kütüphaneye aktarılması nedeniyle eşya ve eserler yeniden tespit yoluna gidilmiş ve mevcut eserlerden müzelik olanlar seçilmiştir.

Hacı Bektaş Veli Dergâh ve türbesi kapatılma kararından iki yıl önce harap olan bazı kısımların yenilenmesi ve duyulan ihtiyaca binaen de bazı yeni yapıların yapılması kararına varılmıştır. Bu dönemin şahitlerinden ve Hacıbektaş Belediyesi Fen İşleri çalışanı Ali Sümer ise Hacıbektaş Müzesi olarak açılması hususunda dönemin Orman Bakanı Nedim Ökmen'in etkisinden bahsetmektedir. Müze olarak açılması 2.4.1960 tarih ve 4/12832 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla gerçekleşmiştir. 26 Mayıs 1960 yılında Vakıflardan çıkarılan ödenekle dergâhın etrafındaki duvarlar yaptırılmıştır. 27 Mayıs 1960'ta ihtilal gerçekleşince her şey yarım kalmış ve kısa bir süre sonra tekrar çalışmalara başlanmıştır (Sümer, 2001: 59-60).

1960 yılından sonra restorasyon faaliyetlerini Nevşehir eski senatörü Prof. Dr. Ragıp Üner, bu dönemde Sağlık Bakanındır ve bu hususta çok büyük katkısı olmuştur. 1963 yılında restorasyon işleri tamamlanınca mülkiyeti vakıflarda bulunan dergâhın müze olarak işletilmesi için Milli Eğitim Bakanlığına devrinde de yine Prof. Dr. Ragıp Üner destek vermiştir. Restorasyon yapılırca Etnografya Müzesindeki eserlerin tespit ve seçimi Mahmut Akok'a, Umum Kütüphanedeki eserlerin tespit ve seçimi de Aziz

Berker'e, Mehmet Önder tarafından yaptırılmıştır. Bütün hazırlıklar tamamlandıca Mehmet Önder, Müze Müdürü olarak Ali Sümer'i atamış. Müzenin vitrin ve eşyaların yerleştirilmesi Mahmut Akok tarafından yapılmış ve 16 Ağustos 1964 yılında açılmış (Önder, 1994: 35-39).

2. Hacı Bektaş Veli Dergâhının Eser ve Eşyalarının Durumu

Hacı Bektaş Veli Dergâh ve türbesindeki eşya ve eserler hakkında sınırlı miktarda bilgi bulunmakta birlikte bilgiler bir o kadar da yaygın olarak dolaşmaktadır. Doğrusu kanunun yürürlüğe girmesi, ardından çıkarılan kararnameler ile ilk uygulama ve kararnamelerle gerçekleştirilen faaliyetler birbirine karışmıştır. Bu karışıklık hem kanun ve kararnamelerin takibini hem de bu çerçevede gerçekleşen uygulamaların izini takip edip bulmayı zorlaştırmaktadır. Bu hususun anlaşılır hale gelmesi için Asar-ı Atika ve Hars Müdürü Hamid Zübeyir Koşay'ın olayın şahitlerinden olarak verdiği bilgiler ve Koşay'ın dergâha ulaşmadan önce gerçekleştirenlere yönelik verdiği bilgiler dikkatli bir şekilde takibi gerektirmektedir.

Tekke ve zaviyeler, ilk olarak 5 Eylül 1925 tarihinde 2413 Numaralı Kararnameyle¹ kapatılmıştır. 30 Teşrinisani 1341 (30 Kasım 1925) tarihinde kabul edilen 677 Sayılı Kanun,² 13 Kânunuevvel 1341 (13 Aralık 1925) yılında yürürlüğe girmesi ile de kapatma kararına uymayanlar hakkında cezai müeyyideler getirilmiştir. Ardından tekke ve zaviyelerdeki eşyaların hangi kurum tarafından tespit edileceği ve tespit edildikten sonra hangi eşyaların nerelere nakledileceği hususunda oluşan belirsizlik üzerine 19 Kânunuevvel 1341 (19 Aralık 1925) tarihinde yeni bir karar alınmıştır. Bu son karar üzerine Hamit Zübeyir Koşay, Maarif Vekâleti adına oluşturduğu bir heyet ile Hacı Bektaş Veli Dergâhına intikal etmiş ve makalelerinde de anlattığı gibi heyet tarafından eser ve eşyaların tespitini yapmıştır.

Koşay, makalelerinde Hacı Bektaş Veli Dergâhındaki eşyalara yönelik kendisinin de içerisinde bulunduğu faaliyetleri ayrıntılarıyla aktarmaktadır. Daha da ötesi eşyaların tespit ve nakli ile müzede sergilenmesine yönelik olanları aktarmaktadır. Hem Koşay'ın Hacıbektaş'a ulaşmadan önce gerçekleştirenler hem de satılan, dağılan ve farklı kurumlara gönderilen eşyalara yönelik birkaç cümle dışında herhangi bir bilgi vermemektedir. Verdiği birkaç cümle ise ancak farklı kaynaklardan bilgilerle anlaşılabilir veya takibi mümkün olmaktadır. Mesela Hacı Bektaş Veli Dergâhının "Ziraat Numune Mektebi" oluşuna dair verdiği bilgi, hem hangi kanunla gerçekleşti hem de mahallinde bu iş nasıl ifa edildiğine dair bilgi vermemektedir. Kaldı ki eşyalarda toparlanmış ve odalara da konulmuş hatta bir kısmı Ziraat Numune Mektebi için satılmış olmasına rağmen bu hususta neredeyse bir şey yazmamaktadır. Hatta "bir ahiret müessesinden ziyade bir malikânedeki imişiz gibi bir his telkin ediyor. Bu

1 "Tekâyâ ve Zevâyânın Seddine ve İlmiyye Sınıfı Kisvesine ve Bi'l-umûm Devlet Memûrlarının Kıyâfetlerine Dâir İcrâ Vekâilleri Hey'etinin 2 Eylül 1341 Târihli İctimâ'ında Müttehiz Karâr Üzerine Tanzim Edilmiş Olan Karârnâme" için bakınız: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/168.pdf>

2 "Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun Numrosu 677" için bakınız: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/243.pdf>

itibarla onun Ziraat Numune Mektebine tahvil edilişi isabet olmuştur” şeklinde konuyu izah etmekte yetinmektedir (Koşay, 1928, 366-367). “Aynı şekilde Evkaf Müdüriyeti Umumiyesi ile Maarif Vekâleti heyetinin tekkede çalıştırmak için bir ameleyi dahi Hacıbektaş halkından temin edemediğini ve Hacıbektaş halkının tekkenin manevi nüfuzu altında olduğu tespiti ardından “bir sürü hurafenin mihrabı olan Selam Kaya tarafındaki duvarı yıktırıp taşlarını mektep inşaatında kullanan nahiye müdirinin herkes çarpılacağına kaildir” değerlendirmesiyle de tekkenin duvarının dahi sökülüp okul yapıldığına eleştiri ve övgü arasında yer vermektedir (Koşay, 1928, 366). Dergâhın arazisi, değirmenleri ve bağ bahçe Ziraat Numune Mektebine ve hububatı da müzayede ile satılmıştır.

Koşay’ın ilgili makalesinde eşyalara ilişkin verdiği bilgilere göre dergâhta bulunan eser ve eşyalar üç ayrı başlıkta üç farklı yere gönderilmek üzere tasnif edilmiştir:

1-Eşyalardan halı, kilim ve yastık 476 adet eşya on dört denk mühürlü olarak Ankara Evkaf Müdüriyeti Umumiyesine;

2-Dergâhın muhtelif odalarında sandıklarda bulunan eserlerin Ankara’da Kütüphane-i Umumiyesine;

3-Diğer müzelik 979 adet eşya tarihi kazan ile birlikte Ankara müzesine gönderilmek üzere taksim edilmiştir. Bu meyanda Maarif Vekâleti, yürürlüğe giren karnameye göre tekkelerde bulunan müzelik eserlerle ilgilendiğinden Koşay, “halılardan müzelik olanların Evkaf Müzesine teslimini talep” ettiğini de kaydetmektedir (Koşay, 1928, 367).

İkinci makale de kanun yürürlüğe girer girmez vilayetlerden 773 tekke ve 905 türbenin kapatıldığı Milli Eğitim Bakanlığına bildirildiğini, yapılan tahkikat ile birçok tekke ve türbenin metruk olmaları nedeniyle dikkate alınmadığını bundan dolayı da sayının daha az çıktığını da ifadelerine eklemektedir. Yine kanun yürürlüğü girdikten sonra mahalli idareciler tarafından tespit edilip kayıt altına alınan eşya ve eserlerin muhtelif depolara konulduğunu, Hacı Bektaş Veli Dergâhındaki eserlerinde hem dergâhta hem de Kırşehir’deki Evkaf Dairesi deposuna konulduğu, kendisinin de içerisinde bulunduğu komisyonun yaptığı çalışmalarla eşyalardan elde kalanların da Ankara Etnografya Müzesine gönderildiğini kaydetmektedir. Bu eserlerin bir şamdan ve bir de alemin fotoğrafını Hacı Bektaş Dergâhından gelen eserler kaydıyla da vermiştir (Koşay, 1949/6, 1-5).

Yıllar sonra Hacı Bektaş Dergâhı konulu ikinci makalesinde bir öncekinde genel olarak aktardığı hususlara açıklık getirmiştir. Böylece tekke ve zaviyelerin kapatılması ve ardından kanun ve kararnamelerin uygulama sırası da anlaşılır hale gelmiştir. Oysa birinci makalede, ilk çalışmayı kendisi veya belirlenen heyetin yaptığı gibi bir izlenim doğmuştur. Hacıbektaş nahiyesine heyetle vardığında “Numune Ziraat Okuluna çevrilmmişti bulduk” ifadesiyle işlemin kendilerinden önce başladığı

anlaşılmaktadır (Koşay, 1967, 19). Devamında da tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla kurulan mahalli heyet eşyaları bazı odalara taşıtmıştır. Bir kısmı da Vakıflar genel müdürlüğüne teslim edilmiştir. Yine Koşay'ın ifadesine göre şahıs eline geçenlerin de satın alınarak koleksiyonları tamamlamaya çalışmıştır (Koşay, 1967, 19). Hangi eserlerin dağıtıldığı veya yağma edildiğine dair de vatandaş elindekini toplama gayret ettiğini yazmasıyla konu aydınlığa kavuşmamaktadır. Birçok husus vuzuha kavuşmazken en azından tekke ve zaviyelerin kapatılmasına yönelik kanun ve kararnamelemlerin uygulama sırası, heyetler ve neticesine ilişkin basit bir sıralama oluşturulmuştur.

Hamit Zübeyir Koşay, dergâhtaki eşyaları yeniden sayıp kayıt altına alınmasına ve tespit edilen 976 müzeli eser de Ankara'ya gönderilip kurtarılmasını sağlamıştır. Üç makalesinde de bu hususlar bir ya da iki sayfada aktarılmış ve ardından dergâh hakkında bilgi verilmiştir. Fakat eserlerin dağılmaktan kurtulmasına için bu çabası, dergâha yönelik uygulama ve işlemlerin nasıl olduğu ve gerçekleştiği hakkında yeterli bilgi sunmamakta hatta Koşay öncesi uygulamalara da izah getirilmemektedir. Doğrusu Koşay'ın bütün olup biteni yazması beklenmemektedir. Fakat Koşay'ın yazdıkları başlangıç kabul edildiğinde kararname ve kanunun uygulanması takip edilmesi beklenmektedir. Bu konuda onun makalelerinden başka çalışma bulunmamakta ve parça bölük dolaşan bilgilerden de uygulamanın tamamı aydınlatılamamaktadır.

[...]Lüzumsuz görülen eşyalardan bir bölümü burada satılmıştır. Geri kalan teberrukat (kutsal) eşyası Evkaf (Vakıflar) Müdürlüğü yetkililerine teslim edilmiş, teslim edilen bu eşyalar bir müddet, Valilikçe müze ve müze deposu haline getirilen Kırşehir Kale Camii'nde muhafaza edildikten sonra, Kırşehir Evkaf Müdürlüğü'nün kapatılmasını müteakip Yozgat Vakıflar Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir. Eşyalardan bir bölümü de 1935'lerde burada satılmıştır (Öztürk, 1995: 412).

Bu konuda yapılan araştırmalar ve arşivden elde edilen belgeler, Hamit Zübeyir Bey'in “şahıs eline geçenleri de satın alarak koleksiyonları tamamlamaya çalıştım” sözlerinin yeterli düzeyde başarıya ulaşmadığı ve dağılan eser ve eşyaların toplanması hususunda tam anlamıyla yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.³

Anlaşıldığı üzere, ilk uygulamada eşyalar, dergâhtan götürülüp Kırşehir Kale Camisinin deposunda muhafaza edilmiştir. Kırşehir Vakıflar Genel müdürlüğü kapatılınca eşyalar, Yozgat Vakıflar Genel müdürlüğüne devredilmiştir. Yozgat Vakıflar Bölge Müdürlüğü deposundan da Ankara ve İstanbul'daki depolara gönderilmiştir. Eşyalar, 1935 tarihinden itibaren de parça parça satışa sunulmuş ve zaman içerisinde tahrip olanlar imha edilmiştir (Öztürk, 1995: 412).

3 “Dr. A. Çağlar Deniz, Şubat 2021'de İzmir'de yapılan bir müzayede esnasında satılan Hacı Bektaş Dergâhi Nisan Taşı'nın satılmasına müdahale ederek konuyu yetkililere bildirmiştir. Kültür Bakanlığı'nın çalışması sonucu, kuşak yazısında “1327 tarihinde Tokat'tan Zincircizade Hüseyin Efendi'nin kerimesi tarafından Hacı Bektaş Veli Dergâhi Çelebi Dairesine vakfedildiği” belirtilen eser Hacı Bektaş Müzesi'ne kazandırılmıştır.” 5 Ocak 2022 tarihli görüşme. Dr. A. Çağlar Deniz'e Nisan Taşı'na ve bu makaleye olan katkılarından dolayı şükranlarımı sunarım.

Kutsal kabul edilen eşyaların bir kısmı çeşitli camilere dağıtılırken, bir kısmı da Mimar Kemal İlkokuluna bağışlanmıştır. Mimar Kemal İlkokuluna bağışlanan eserler arasında bulunan çok kıymetli, eski halıları, onarmak yerine imha edilmiştir (Öztürk, 1995: 412).

1960 yılında Dergâhın açılması yeniden gündeme gelince, Dergâha ait eser ve eşyalardan elde kalanlar veya kaydı tutulup da Etnografya Müzesinde yer alanların iadesi de istenilmektedir. Bu karara ilişkin kayıt şu şekildedir:

“Kırşehir vilayetinde bulunan Hacı Bektaş Veli Türbesi'nin 16 / 9/ 1925 tarih ve 2509 sayılı kararname gereğince Etnografya Müzesine alınmış olan eşyasının iadesi ve burasının müze halinde tanzim edilerek umuma açılması Maarif Vekâletinin 1 / 3/ 1960 tarihli ve 732.48-00877 sayılı yazısı üzerine 3566 sayılı kanunun 1 inci maddesine göre İcra Vekilleri Heyetince 2 / 4 / 1960 tarihinde kararlaştırılmış olduğu belirtilmiştir.

Beş türbenin halkın ziyaretine açılmalarının bakanlıkça lüzumlu görüldüğünün ve 10 Mart 1956 gün ve 4 / 6862 sayılı İcra Vekilleri Heyeti kararıyla bunlardan duhuliyeye (giriş) ücreti alınmasının da takarrür (kararlaştırılmış) etmiş bulunduğundan hazineye bir miktar menfaat sağlayacakları da aşikâr bulunmakta olduğunun altı çizilmiştir.” (BCA, 30-18-1-2/154-84-5; Ek III).

Bu yeni belgede Ankara Etnografya Müzesi'ne, Hamit Zübeyir Bey'in 779 adet olarak teslim ettiği eserlerin, aslında 1179 adet olduğu tespit edilmiştir. Bu eserler, sıra no, envanter (döküm) no, eşyanın adı, evsafı ve ölçüsü tek tek belirtilerek kayıt altına alındığı belirtilmektedir. Buna rağmen bu sayısında gerçeği yansıtmadığı anlaşılmaktadır.

Bu eserlerin en nadide parçalarından birisi Sovyet Rusya'nın Saint Petersburg (Leningrad) şehrinde müzede olduğu diğerlerinin de bir kısmı Türkiye'nin değişik müzelerine ve önemli bir kısmının da imha edildiği anlaşılıyor. Bu eserlerden Saint Petersburg'a gönderilenin kaydı şu şekildedir: 85 numaralı ve 364 a (Ruslara hediye edildi. Envanter numaralı “Nefir. Boynuz kayışlı 15 / 3/ 930 icra vekilleri heyetinin 8 / 1/ 930 tarihli kararıyla Leningrad Şehir Müzesine hediye edilmiştir)

Türkiye'de Edirne Müzesine gönderilen eserin kaydı da şöyledir: 152 numaralı ve 708 a, b, c Envanter numaralı “İki hilal yüzü karşı karşıya aralarından mızrak geçer, ağaç sapının ucunda sivri demir var. (Kültür Bakanlığının 15/11/1937 tarihli 4016/2116 sayılı emriyle Edirne Etnografya Müzesine gönderilmiştir.) Bir başka eser ise 155 numaralı ve 722 a Envanter numaralı “Pirinç, hilal yüzü var ve çekiç tarafı kazma gibi sivri. Kültür Bakanlığının 15/11/1937 tarihli 4016/2116 sayılı emirleriyle Edirne Etnografya Müzesine gönderilmiştir.)

İmha edilen eserlere gelince yaklaşık 750 eserin imha edildiği, bunların arasında ceylan derisi üzerine altın yıldızlı harflerle yazılı elyazmaları, şiirler, kitaplar, halılar

vb. eserler olduğu anlaşılmaktadır. Okuyucu rakamlarla fazla yormamak için imha edilen eserler, EK III'de belgenin aslıyla verilmiştir.

Hacı Bektaş Veli Türbe ve Tekkesinin de Mevlana Türbe ve Tekkesi gibi müze olarak açılması yapılan ilk hazırlıklar ve çalışmalarda gerçekleşmemiştir. Fakat müze olarak açılması gündemden de düşmemiştir. Nihayetinde 1950'li yılların başında konu tekrar gündeme gelmiş, hatta bu hususta Türkiye Anıtlar Derneği adıyla bir hesap açtırılarak tamir ve yeni düzenleme için destek dahi toplanmıştır (Kunter, 1951: 48). Bu girişim ve hazırlıklar netice vermiş 16 Ağustos 1964 yılında açılması Müzeler Genel Müdürü olarak Dr. Mehmet Önder'e nasip olmuştur.

Sonuç

Millî Mücadelenin önemli ayaklarından ve destek sağlayan çevrelerin merkezi olan Hacı Bektaş Veli Dergâhı, tekke ve zaviyelerin kapatılması kanunuyla birlikte kapatılması, eşya ve eserlerinin Dergâhtan alınarak Ankara'ya taşınması ve zaman içerisinde bir kısmının kişiler eline geçmesi, yurtiçi ve yurtdışı müze vs. gönderilmesi, satılması ve tahrip olanların ise imha edildiği yapılan araştırma ve belgelerden elde edilen verilerle ortaya konulmuştur. Dergâhın müze statüsünde yeniden açılması kararlaştırılınca daha önce kayıt altına alınan eser ve eşyalar gündeme gelmiş, bu eser ve eşyaların da yeniden müzeye taşınmasına karar verilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ardından devrim kanunlar çıkarılmış ve bunlar arasında tekke ve zaviyelerin kapatılması da yer almıştır. Doğal olarak tekke ve zaviyeler arasında Bektaşî Tekkeleri de kapatmıştır. Kapatmaya dair kanunun yürürlüğe girmesinin ardından Hacıbektaş ilçesinde bulunan Hacı Bektaş Dergâhında da işlem başlatılmıştır. İlk planda tekke kapatılmış, içerisinde yaşayan dervişler dışarı çıkarılmış ve bulunan eşya ve eserlerin listesi yapılmıştır. Ardından Kırşehir Vakıflar Umum Müdürlüğü deposuna taşınmış ve eşyaların diğer bir kısmı açık artırma yoluyla satışa çıkarılmıştır. Bir kısmı ise kontrol dışı vatandaşın eline geçmiştir.

Dergâhtan, Ankara'daki Milli Kütüphane ve Etnografya Müzesine götürülen eşya ve eserlerin, yeniden tespit edilmesi, tespit edilenlerin kayıt altına alınanlarından hareket edilerek bu çalışma kaleme alınmıştır. Bu doğrultuda, yapılan yazışmalar ve arşiv kayıtlarına yansıyanlara dikkat edildiğinde eserlerin bir kısmının satıldığı, farklı müzelere gönderildiği veya hediye edildiği ve zaman içerisinde korunamaması veya tamir edilememesi nedeniyle harap hale gelenlerin de imha edildiği tespit edilmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş döneminde tekke, türbe ve zaviyelerin kapatılması ve bir kısmının müze şeklinde yeni faaliyete başlamıştır. Doğal olarak yeni faaliyete başlamak için yeni bir mevzuat ve hazırlık gerektirmiştir. Buna göre Hacı Bektaş Veli tekke ve türbesi de bu mevzuat ve hazırlıkla yeni faaliyet alanına başlamak üzere kayda alınmıştır. Fakat Hacı Bektaş Veli tekke ve türbesinin müze olarak açılması kararı verilememiş ve işlerin bir kısmı gerçekleştirilememiştir. Hacı Bektaş Veli tekke ve türbesinde bulunan eser ve eşyaların oluşturulan komisyon

tarafından tespit edilip kayda alınması gerçekleştirilmiştir. Ardından eserler Ankara'ya Umum Kütüphaneye eşyalar Kırşehir, Yozgat ve Ankara Etnografya Müzesine taşınmıştır. Müze açılış işlemlerinin gerçekleştirilmemesiyle birlikte farklı mekânlarda depolarda bulunan eserlerin bir kısmı bozulmuş ve imha edilmiştir. Bir kısmı da müzenin açılmaması ve eserlerin yıpranmaları nedeniyle yurtiçinde yeni kurulan birçok müzeye dağıtılmıştır. Müze dışında Mimar Kemal gibi kuruluşlara da eşyalar gönderilmiştir. Eserlerden Nefir, Saint Petersburg Müzesine hediye edilmiştir.

Hacı Bektaş Veli Dergâhından şahıs veya farklı müze ve kütüphanede bulunan eser ve eşyaların tespit edilerek geri getirilmesi uygun olacaktır. Hacıbektaş Müzesine Kültür ve Turizm Bakanlığınca eserlerin toparlanması, Hacı Bektaş Veli'nin Vefatının 750. Yılında yapılması daha da anlamlı hale gelecektir. Belki imha edilenlerden tespit edilen özelliklerine göre yeniden yazdırılması veya yaptırılması da sağlanabilir.

Kaynaklar / References

(BCA), 30-18-1-2/154-84-5

Koşay, Hamit Zübeyir. (1928). "Hacı Bektaş Tekkesi", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt: II, ss. 365-382.

Koşay, Hamit Zübeyir (1949). "Tekke ve Türbeler Kapandıktan Sonra", *Güzel Sanatlar Dergisi*, Sayı 6, ss. 1-5.

Koşay, Hamit Zübeyir. (1967). "Bektaşilik ve Hacıbektaş Türbesi", *Türk Etnografya Dergisi*, Sayı 10, ss. 19-26.

Kunter, Halim Baki. (1951). *Kırkbudak Hacıbektaş İncelemelerine Giriş*, Ankara: II. Erkek Sanat Enstitüsü Matbaacılık Bölümü.

Önder, Mehmet. (1994). "30 Yıllık Bir Hatıra: Hacı Bektaş Veli Dergâhı Nasıl Açıldı?", *Birlik ve Dirlik: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı 1, ss. 35-39.

Öztürk, Nazif. (1995). *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Sümer, Ali. (2001). "Hacı Bektaş Dergâhı Nasıl Açıldı", *Yol Dergisi*, Sayı 10, ss. 59-62.

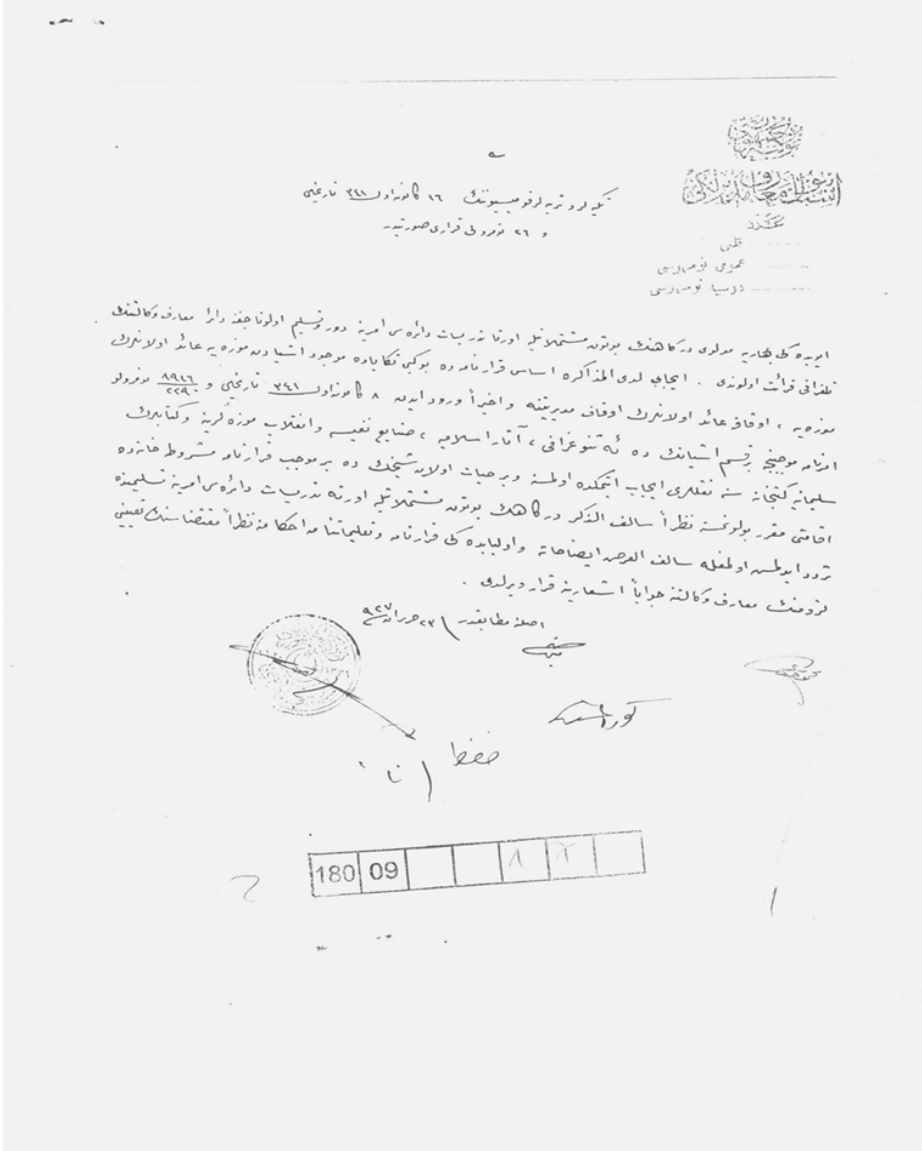
Ekler

Ek 1:

Şekil 1: Kırşehir Valisi İbrahim Hazım Mat, Veliyyittin Hürrem Ulusoy ile Tasnif Heyeti Hacı Bektaş Dergâhının orta avlusunda, Hamit Zübeyir Koşay'da ön sırada oturanlar arasında vardır.

Ek 2: Arşiv Belgeleri

“Tekkeler ve Türbeler Komisyonunun 16 Aralık 1925 tarih ve 26 numaralı kararı suretidir.

Eyüp'teki Bahariye Mevlevî Dergâhının bütün müştemilatıyla (eklentileriyle) Orta Öğretim Dairesi emrine devir ve teslim edileceğine dair, Milli Eğitim Müdürlüğünün telgrafi okundu. Gereği yapılmak üzere görüşmede esas kararnamede,

bu gibi tekkelerde bulunan eşyadan müzeye ait olanların müzeye, vakıflara ait olanların Vakıflar Müdürlüğüne ve sonradan gelen, 8 Aralık 1925 tarih ve 8916 / 2290 numaralı emir gereğince, bir kısım eşyanın da Etnografya, İslam Eserleri, Güzel Sanatlar Yüksek Okulu ve Atatürk müzelerine ve kitapların da Süleymaniye Kütüphanesine nakilleri icap etmektedir. Hayatta olan şeyhin de kararname gereği olarak, lojmanında oturması kararlaştırılmıştır. Buna göre yukarıda adı geçen dergâhın bütün müstemilatıyla Orta Öğretim Dairesi emrine teslim edilmesinde tereddüt edilmiştir. Yukarıdaki açıklamalara ve o konudaki kararname ve yönetmelik hükümlerine göre, ne yapılması gerektiğinin Milli Eğitim Bakanlığına cevaben yazılı olarak bildirilmesine karar verildi.

İmza Aslına uygundur.

23 Haziran 1927

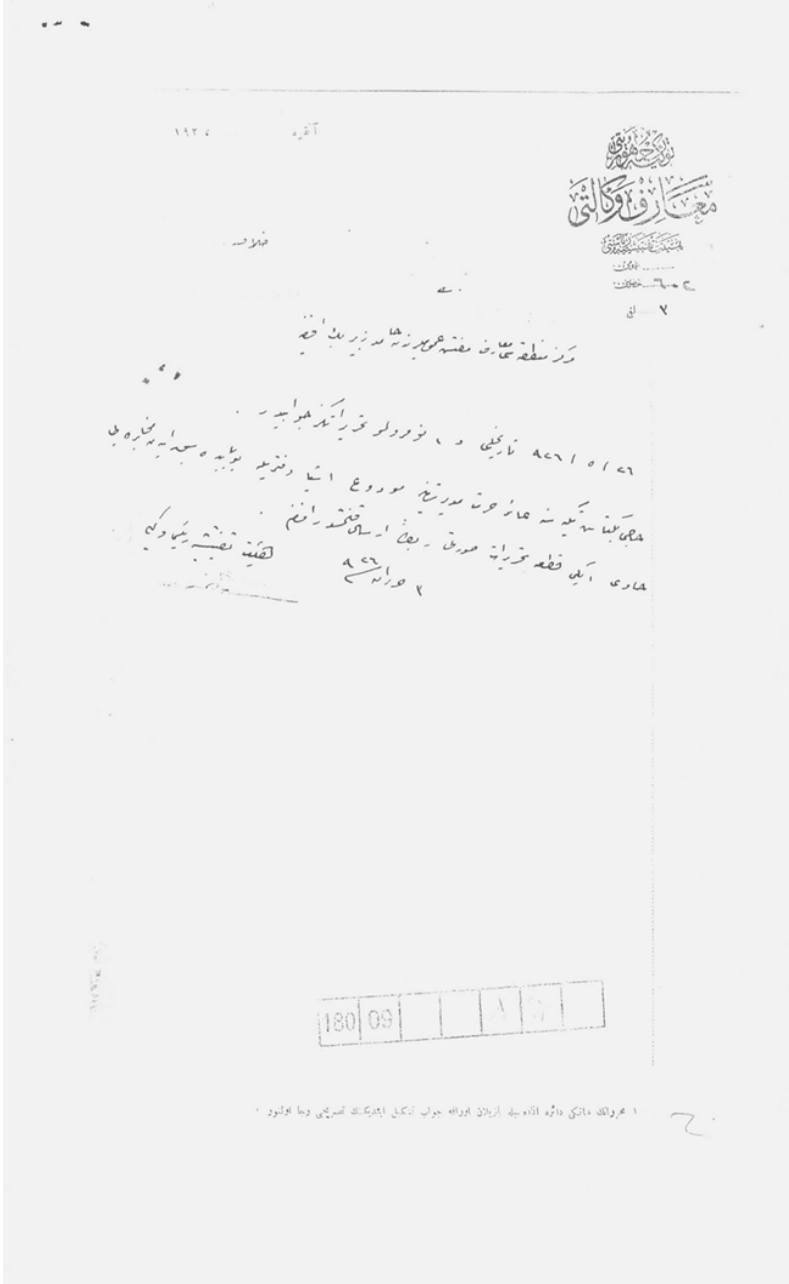
İmza

Mühür

İmza

Görölmüştür.

Saklanması, 23 Haziran 1927” (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Genel 180 – 9 – 0 – 0)

Türkiye Cumhuriyeti
Maarif Vekâleti
Heyeti Teftiſiye Reisi

Umumi:
Hususi: 602
Özet:
Leffi: 3

Merkez Mıntıkası Maarif Müfettiſ-i Umumiyelerinden Hamit Zübeyir Bey
Efendi'ye

26 / 5 / 1926 tarih ve 1 numaralı tahriratınız cevabıdır.

Hacı Bektaş Tekkesine ait Hars Müdiriyetinin mevdu' Eſya Defteriyle, bu babda
sebk eden muhabereye havi iki kıt'a tahrirat sureti leffen irsal kılınmıştır efendim.

3 Haziran 1926
Heyet-i Teftiſ Reis Vekili
İmza

Ek 3: Cumhuriyet Arşivi Belgeleri

Sıra No.	Env. No.	Eşyanın adı	Eşyanın evsafı	Ölçüsü
201	958	Levha	Tahta üzerine kâğıt.Yırtık. (Şemal Peygamberi mihrabi). (Millî Eğitim Vekâletinin 8.7.1953 tarih ve 891.2-1065 sayılı emirleriyle <u>imha edilmiş-</u> <u>tir.</u>)	58 x 27 cm.
202	959 a.	"	Krem rengi kâğıt tahtaya yapış- tırılarak üzerine siyah mürek- keple sülûs yazı ile(Barekal- lah Barisine hoş imaret eyle- di.) diye başlayan oniki satı- rın sonunda 1238 tarihi yazı- lıdır.	61 x 25 cm.
203	960	"	Krem rengi kâğıt tahtaya ya- pıştırılarak üzerine siyah mü- rekkeple talik yazı ile(Kâbe- tül'uşak başed x in makam)di- ye başlayan iki beyit yazılı- dır.Kâğıdan bazı yerleri yırt- ık ve eksiktir.	47 x 25 cm.
204	965 a.	"	Yaldızla alelâde yazı,camlı. (Millî Eğitim Vekâletinin 8.7.1953 tarih ve 891.2-1065 sayılı emirleriyle <u>imha edil-</u> <u>miştir.</u>)	49 x 41 cm.
205	967 a.	"	Tahta üzerine kâğıt.(Millî Eğitim Vekâletinin 8.7.1953 tarih ve 891.2-1065 sayılı emirleriyle imha edilmiştir.)	96 x 45.5 cm.
206	968	"	Tahta üzerine kâğıt.(Millî Eğitim Vekâletinin 8.7.1953 tarih ve 891.2-1065 sayılı emirleriyle imha edilmiştir.)	44 x 36 cm.
207	970	"	Kirli krem kâğıt tahtaya yapış- tırılarak üzerine siyah mürek- keple(Yarab bize bir er bulup hihmet eder mi)diye başlayan 12 satır yazının son satırın- da(Kalmışım dâri gurbette ara- yup hiç soranam yok)yazısı var- dır.	45 x 26 cm.
208	972 a.	"	Tahtaya yapıştırılmış krem kâ- ğıt üzerine(Feyzi menbaı haza...) diye başlayan iki satırlık sülûs yazının altında sene 1177 İbra- him Namık yazılıdır.	46 x 35 cm.
209	973 a.	"	Tahta üzerine kâğıt,matbu,yırt- ık,mihrabi şemal peygamberi. (Millî Eğitim Vekâletinin 8.7. 1953 tarih ve 891.2-1065 sayılı emirleriyle <u>imha edilmiştir.</u>)	45x26.5 cm.

Sıra No.	Env.No.	Beyanın adı	Beyanın evsafı	Ölçüsü
332	1276 a.	Levha kâğıdı	Mor kadife üzerine beyaz ip-likle (Ya Hazreti hünkâr Hacı-bektaş Veli-Kuddüse sarrahu el'ali)yazısı ve Kahire imzası vardır.	47 x 33 cm.
333	1278 a.	" "	Krem renk kâğıt üzerine beyaz boya ile karşılıklı (Allah; Muhammet, ya Ali, medet ortada Bektaşî sikkesi resmi, Fatma, Hasan, Hüseyin) yazıları ve teslim taşı vardır? Ali'lerin (La) ları zülfi-kar şeklindedir.	51 x 32 cm.
334	1280 a.	" "	Matbu: Beyaz kâğıt üzerine yu-karıda (Beytelmukaddes) in fo-toğrafı aşağıda Kudüs ve Medi-nei münevverenin ziyaret mahal-lerini gösterir rehberdir.	38.5 x 35 cm.
335	1281 a.	" "	Çok iptidai kroki, resim. (Milli Eğitim Vekâletinin 8.7.1953 ta-rih ve 891.2-1065 sayılı emir-leriyle imha edilmiştir.)	48 x 37 cm.
336	1283 a.	" "	Çok iptidai kroki. (Mavi) (Milli Eğitim Vekâletinin 8.7.1953 ta-rih ve 891.2-1065 sayılı emir-leriyle imha edilmiştir.)	47 x 37 cm.
337	1284 a.	" "	Çok iptidai kroki resim. (Milli Eğitim Vekâletinin 8.7.1953 ta-rih ve 891.2-1065 sayılı emir-leriyle imha edilmiştir.)	49 x 37 cm.
338	1285 a.	" "	Kâğıt üzerine yıldızla. (Milli Eğitim Vekâletinin 8.7.1953 ta-rih ve 891.2-1065 sayılı emir-leriyle imha edilmiştir.)	61 x 48 cm.
339	1286 a.	" "	Beyaz kâğıda yıldızla. (Milli Eğitim Vekâletinin 8.7.1953 ta-rih ve 891.2-1065 sayılı emir-leriyle imha edilmiştir.)	63 x 50 cm.
340	1287 a.	" "	Beyaz kâğıda yıldızla. (Milli Eğitim Vekâletinin 8.7.1953 ta-rih ve 891.2-1065 sayılı emir-leriyle imha edilmiştir.)	49 x 36 cm.
341	1288 a.	" "	İmam isimleri, iki teber, sikke, beyaz resim kâğıdına, iptidai. (Milli Eğitim Vekâletinin 8.7.1953 tarih ve 891.2-1065 sayılı emir-leriyle imha edilmiştir.)	55 x 40 cm.
342	1289 a.	" "	Dairevi, yırtık. (Eshabıkef i-simleri) (Milli Eğitim Vekâle-tinin 8.7.1953 tarih ve 891.2-1065 sayılı emirleriyle imha edilmiştir.)	Çap: 33 cm.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİNİ

16 EYLÜL 1953 ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ 33-

Sıra No.	Env.No.	Eşyanın adı	Evsafı	Ölçüsü
355	1315 a.	Levha kâğıdı	(Millî Eğitim Vekâletinin 8.7.1953 tarih ve 891.2-1065 sayılı emirleriyle <u>imha edilmiştir.</u>)	50 x 38 cm.
356	1335 a.	" "	Krem kâğıt üzerine matbu:yu- karıda(İsamî gerifeî enbiya ve mürselin)diye başlayan ya- zının sonunda(ve badelmemat) yazısı vardır.	54 x 40 cm.
357	1336 a.	" "	Matbu,yırtık,yeşil kenar.Pey- gamberlerin isimleri.(Millî Eğitim Vekâletinin 8.7.1953 tarih ve 891.2-1065 sayılı e- mirleriyle <u>imha edilmiştir.</u>)	44 x 30 cm.
358	1338 a.	" "	Matbu yırtık.(Millî Eğitim Ve- kâletinin 8.7.1953 tarih ve 891.2-1065 sayılı emirleriyle <u>imha edilmiştir.</u>)	60 x 42 cm.
359	1339 a.	" " (Matbu geçere)	Krem renk kâğıt üzerine kırmızı boya ile başta(Besmele-Şecereî Hazretî Adem Aleyhisselâm efen- dimiz)diye başlayan yazı ve sarı yalızla yuvarlaklar yapılmış işlerin- de kırmızı boya ile yazılar vardır. Levha tamamen haraptir.16 eylül 1328 tarihli.	82 x 58 cm.
360	1340 a.	Levha kâğıdı	Kroki,iptidaidir.(Millî Eğitim Vekâletinin 8.7.1953 tarih ve 891.2-1065 sayılı emirleriyle <u>imha edilmiştir.</u>)	49 x 37.5 cm.
361	1341 a.	" "	İptidai kroki.(Millî Eğitim Ve- kâletinin 8.7.1953 tarih ve 891. 2-1065 sayılı emirleriyle <u>imha edilmiştir.</u>)	43.5 x 31.5 cm
362	1342 a.	" "	İptidai kroki.(Millî Eğitim Ve- kâletinin 8.7.1953 tarih ve 891. 2-1065 sayılı emirleriyle <u>imha edilmiştir.</u>)	49 x 37.5 cm.
363	1343 a.	" "	İptidai kroki.(Millî Eğitim Ve- kâletinin 8.7.1953 tarih ve 891. 2-1065 sayılı emirleriyle <u>imha edilmiştir.</u>)	49 x 37 cm.
364	1344 a.	" "	İptidai kroki.(Millî EğitimVe- kâletinin 8.7.1953 tarih ve 891. 2-1065 sayılı emirleriyle <u>imha edilmiştir.</u>)	48 x 37 cm.
365	1345 a.	" "	İptidai,yırtık kroki.(Millî E- ğitim Vekâletinin 8.7.1953 tarih ve 891.2-1065 sayılı emirleriyle <u>imha edilmiştir.</u>)	47.5 x 37 cm.

